

CHP, kurulurken sosyalist ilkeleri programına geçirmeye çalıştık. Herkesin sâyi ve kabiliyeti nisbetinde müstefit olması prensibini koydurduk. Emek ve kabiliyete göre gelir, sosyalizmin en ilkel prensibidir. Ama Hasan Saka gibi liberaller karşımıza çıktı. Atatürk, görüşleri uzlaştırmaya gitti. Prensip programda aynen kaldı, fakat sulandırıldı. Sosyal emniyet ise programda yoktur. Sonradan koyacaktık.

(...)

Atatürk'ün cihanda sulh, yurтта sulh prensibi, mânasını bilmeden kullanılıyor. Aslında bu prensip, sosyalist bir görüşü ifade eder. Cihanda sulh, barışın ortak savunulmasını, kolektif barışı temsil eder. Kolektif barış fikrini, Litvinof ile birlikte ortaya attık.

(...)

Cumhuriyetin ilk yıllarında sınıflar, tam teşekkül etmemişti. İptidal halde zenginler vardı. Sınıf şuuru pek gelişmemişti. Burjuva yaratma sevdası, bir takım aptallıkların sonucudur. Ve Atatürk'ün yurтта sulh prensibi muarızdır.

(...)

Tevfik Rüştü Aras

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN ULUSLAR BİRLEŞİN

TEORİ

AYLIK DERGİ

TEORİ

MART 2020

TEVFIK RÜŞTÜ ARAS

Kemalizm ve Sosyalizm

KUNTAY GÜCÜM

Kemalist Devrim Burjuva Devrimi mi?

ARSLAN KILIÇ

Yeni tartışmada “yeni” olan ne var?

ŞULE PERİNÇEK

Atatürk'ün tarım politikası 1923-1938 (2)

KEMALİZMİN SINIFSAK KARAKTERİ ÜZERİNE
ANKARA YAZI KURULU TARTIŞMALARI

A. CERRAHOĞLU

**İttihat ve Terakki'nin anlayışına göre
Devlet Sosyalizmi**

ALİ KARŞILAYAN / **Yıldırım Koç'un eleştirilerine yanıt**

TARİHİMİZDEN BELGELER / HAZIRLAYAN: DR. MEHMET PERİNÇEK
Türk devletinden Stalin'e doğum günü mesajları

• MART 2020 • 13.00 TL • AYLIK DERGİ

362

Türk devletinden Stalin'e doğum günü mesajları

Hazırlayan: Dr. Mehmet Perinçek

Sovyet lider İosif Stalin, hayatını 5 Mart 1953 tarihinde kaybetmişti. Kendisinin de kabul ettiği resmî doğum tarihi ise 21 Aralık 1879. (Doğduğu şehir olan Gori'deki Uspenskiy Katedrali'nin kayıtlarına göre 18 (eski takvime göre 6) Aralık 1878 tarihinde dünyaya gelmiş ve 30 Aralık'ta da vafiz edilmiştir.¹ Stalin'in resmî doğum tarihinin bir sene 3 gün ilerde olmasının sebebi hâlâ bilinmemektedir.)

Stalin'in resmî doğum tarihine göre 60. yaş günü (21 Aralık 1939) SSCB'de büyük coşkuyla kutlanmıştı. Sadece ülke çapında değil, Stalin'e dünyanın dört bir yanından da birçok tebrik mesajı gelmişti.

Sovyet liderine kutlama mesajı gönderenler arasında resmî Türk yetkilileri de bulunuyordu. Bu ayki sayfalarımızda bu mesajlara ve Stalin'in cevabi telgrafına yer vereceğiz.

Bunlardan ilki, dönemin Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'na ait. Saraçoğlu'nun telgrafının orijinali, Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi'nde (RGASPI) yer alıyor. Sayfamızda Fransızca orijinalini de göreceğiniz bu telgraf, ayrıca Pravda gazetesinde de yayımlanmış. Stalin'in cevabi mesajını ise 25

Aralık 1939 günü yayımlandığı *Pravda*'dan aktarıyoruz.

Sovyet liderini kutlayan diğer bir Türk yetkili ise Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Ali Haydar Aktay. Rusça, ıslak imzalı orijinali de sayfalarımızda yer alan mektup, Sovyet basınında yayımlanmamakla birlikte, *Pravda* gazetesinde yabancı elçiliklerden gelen mesajlar sayılırken Türkiye Büyükelçisi de anılmış.²

Stalin'in doğum gününe Türkiye'den gelen başka bir mesaja arşivde rastlamadık. Ancak SSCB'nin Ankara Büyükelçisi A. V. Terentyev'in Ankara'dan gönderdiği “Çok Gizli. Kopya Almak Yasaktır” ibareli bir şifreli telgrafı var. 22 Aralık 1939 tarihli bu telgrafta, Ankara'daki diplomatik temsilciliklerden Sovyet elçiliğine gelen kutlama mesajları aktarılmış. Alman Büyükelçisi Franz von Papen, Bulgar, Çin ve Macar temsilcileri bu isimler arasında yer alıyor.³ Bundan çok kısa bir süre sonra 1941'de Stalin'in, von Papen'in öldürülmesi emrini verdiğini, ancak suikast girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığını belirtelim.⁴

21 Aralık 1939'da kutlanan Stalin'in doğum gününden birkaç ay önce 23 Ağustos 1939 tarihinde Almanya ve SSCB arasında “Molo-

1 **Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi (RGASPI)** fond 558, liste 4, dosya 2, yaprak 1, 2.

2 Pravda gazetesinin ilgili haberi için bkz. “Privetsviya İnostrannih Diplomatičeskikh Predstaviteley v Moskve Tovarişi Stalinu”, **Pravda**, 24 Aralık 1939, No. 354 (8039), s.4.

3 Telgrafın orijinali için bkz. **RGASPI** fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 139.

4 Ankara'da gerçekleşen von Papen suikastı ve Sovyet istihbaratının rolüyle ilgili bkz. Banu El, Mehmet Perinçek, “II. Dünya Savaşı Esnasında Türkiye'de İstihbarat Savaşı: von Papen Suikastını Kim Düzenledi?”, **Toplumsal Tarih**, No. 196, Nisan 2010, s.34-47.

tov-Ribbentrop Paktı” olarak bilinen Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştı. Bu nedenle Stalin’e kutlama mesajı gönderenler arasında Alman yetkililer de dikkat çekiyor.

Sovyet liderinin doğum gününün arifesinde 1 Eylül 1939’da Almanya’nın Polonya’yı işgalıyla İkinci Dünya Savaşı başlamıştı. Stalin’e telgraf gönderen Şükrü Saraçoğlu ise 25 Eylül 1939 günü Moskova’ya gelmiş ve 1 Ekim 1939’da Sovyet lideriyle bir görüşme yapmıştı.⁵

BELGE 1

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU’NUN TELGRAFI

Ankara, 21.XII.1939

Ekselansları Bay Stalin’e

Moskova

Siz, ekselanslarının 60. yaş günü münasebetiyle, mutluluğunuz için ifade ettiğim en sıcak dileklerimi size sunmaktan özellikle mesudum.

Saraçoğlu⁶

BELGE 2

İ. V. STALİN’İN CEVABI

Türkiye Dışişleri Bakanı Bay Saraçoğlu’na

Ankara

Sayın Bakan, tebrikiniz için teşekkür ederim.

İ. Stalin⁷

BELGE 3

TÜRK BÜYÜKELÇİSİNİN MEKTUBU

TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİ⁸

Moskova, 21 Aralık 1939

Çok saygıdeğer Bay Stalin,

Bu önemli altmışıncı yaş gününüze dair en içten tebriklerimi sunmama ve sağlık ve uzun yıllar boyu böylesine verimli çalışmalarınızı sürdürme dileklerimi dost komşu Türkiye’nin temsilcisi olarak ifade etmeme izin verin.

Doğum gününüzü böylesine sevinçle kutlayan harikulade başkentinizde bugün bulunmak onur ve mutluluğu payıma düştüğü için özelikle mesudum.

Çok saygıdeğer Bay Stalin, derin hürmetlerimi kabul etmenizi dilerim.

Türkiye Büyükelçisi Haydar Aktay

5 Stalin-Saraçoğlu görüşmesinin zabitleri için bkz. Mehmet Perinçek, **Türk-Rus Diplomasinden Gizli Sayfalar**, Genişletilmiş 3. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2016, s.283-299.

6 Fransızca orijinali için bkz. **RGASPI** fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 98. Rusça çevirisi için bkz. RGASPI fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 97. Telgraf Sovyet basınında da yayımlanmıştır. Bkz. “Yego Prevoshoditelstvu Gospodinu Stalinu”, **Pravda**, No. 353 (8038), 23 Aralık 1939, s.4.

7 “Ministru İnostrannih Del Turtsii Gospodinu Saracoglu”, **Pravda**, No. 355 (8040), 25 Aralık, 1939, s.4.

8 Rusça kaleme alınan mektup Fransızca antetli kağıda yazılmıştır.

ՆՈՐԱԴԱՆԱԿԱՆ ԳԵՂԵՐՈՒՄԻ ՆԱԽԱԳԻՏՈՒՄ				ՆՈՐԱԴԱՆԱԿԱՆ ԳԵՂԵՐՈՒՄԻ ՆԱԽԱԳԻՏՈՒՄ			
Տեղանք	Գյուղ	Երկիր	Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
26	27	27	26	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
27	28	28	27	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
28	29	29	28	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
29	30	30	29	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
30	31	31	30	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն
31	32	32	31	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն	Երեւոյն, Երեւոյն, Երեւոյն Եւ Երեւոյն

Stalin'in gerçek doğum tarihini gösteren Gori'deki Uspenskiy Katedrali'nin kaydı.
(RGASPI fond 558, liste 4, dosya 2, yaprak 2)

22/12 6 2

ГО Ч. М. ПОР. № СССР

от бл. №

Принял

ИЗ

№ сл. го ч м.

Служебн. отметки

ПЕРЕДАЧА

ГО Ч. М. ПОР. №

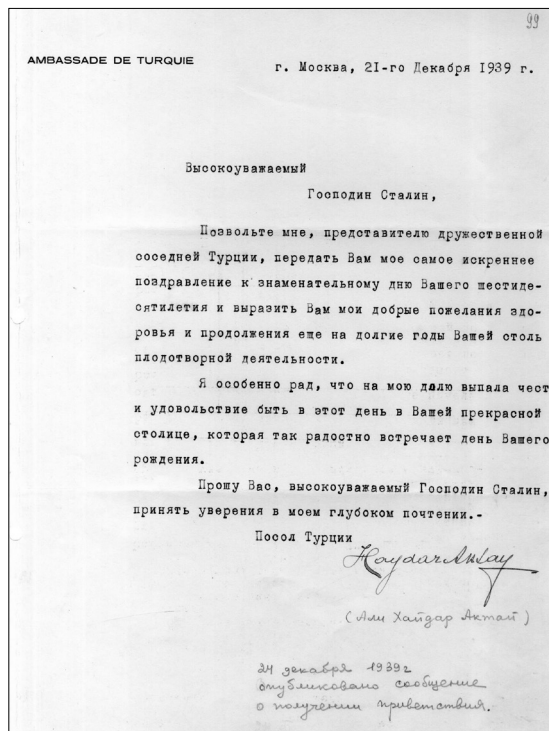
в пр. №

Передал

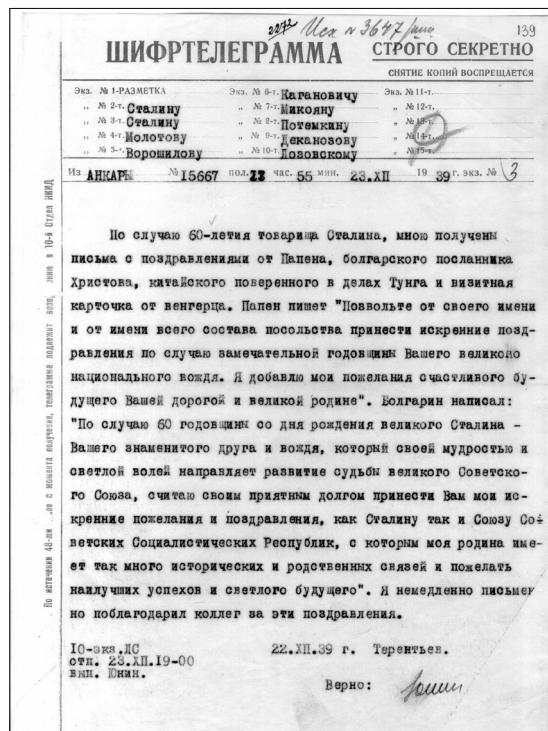
16 ANKARA 35/34 21 1740=ETAT=SON EXCELLENCE MONSIEUR STALINE
MOSCOU=
A L OCCASION DU SOIXANTIEME ANNIVERSAIRE DE VOTRE EXCELLENCE IL M EST
PARTICULIEREMENT AGREABLE DE LUI PRESENTER LES VOEUX LES PLUS
CHALEUREUX QUE JE FORME POUR SON BONHEUR=SARACOLU***

тип. „Московский печатник“ 10144

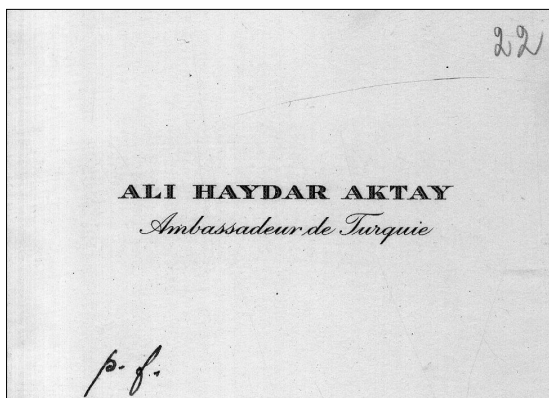
Saraçoğlu'nun Stalin'e tebrik telgrafı. (RGASPI fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 98)

Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Ali Haydar Aktay'ın Stalin'e ıslak imzalı mektubu. (RGASPI fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 99)

SSCB'nin Ankara Büyükelçisi A. V. Terentyev'in 22 Aralık 1939 tarihli telgrafı. (RGASPI fond 558, liste 11, dosya 1354, yaprak 139)

Türkiye Büyükelçisi Ali Haydar Aktay'ın arşivdeki Stalin koleksiyonunda yer alan kartviziti. (RGASPI fond 558, liste 11, dosya 1351, yaprak 22)